

Česká republika

Manifest z Ventotene česky

Sylvie Richterova

Na první přečtení by se mohlo zdát, že Manifest sepsaný za druhé světové války na italském ostrůvku Ventotene k nám dnes promlouvá opravdu z daleka. Časová vzdálenost od jeho vzniku je sice jen málo přes šedesát let, avšak myšlenka Evropy je stará jako antický mýtus o únosu krásné panny Evropy. Její politickou podobu se jako první pokusil zvěčnit starý Řím. Sám ostrov Ventotene, položený v Tyrhénském moři, trochu na jih od Říma, vešel do dějin už za císaře Tiberia jako místo vyhnanství. Ve dvacátém století se fašistický režim „inspiroval“ antikou i v tom, že z krásného ostrova udělal vězení pro své odpůrce. Sešli se tu v první polovině čtyřicátých let velcí myslitelé a nadaní politikové jako Altiero Spinelli, Ernesto Rossi, Eugenio Collorini nebo Ursula Hirschmann. Spinelli (1907-1986) je dnes obecně pokládán za otce sjednocené Evropy; v sedmdesátých letech pracoval jako člen Evropské komise, následně byl zvolen přímou volbou za poslance prvního evropského parlamentu. Colorini (1909-1944), který *Manifest* zredigoval a vydal, byl především ryzím myslitelem, věnoval se filozofii a estetice a psal zejména o díle Benedetta Croceho. Ernesto Rossi (1897-1967) byl antifašista, významný novinář a levicový politik. Myšlenka sjednocené Evropy, která se v době nedobrovolného pobytu na ostrově zrodila z jejich diskusí, znalostí a zkušeností, není plodem okamžiku, nereaguje pouze na momentální situaci. Historik Francesco Gui v něm dokonce vidí cíleně zformulovanou alternativu Marxova a Engelsova Komunistického manifestu.

Dalo by se říct, že dávné ideály a moderní historické společenské poznatky zpracovává Spinelliho text tak prozíravě, že k jejich uskutečnění je ještě dnes třeba času budoucího. Zatímco současnost nám poskytuje to nejlepší možné stanoviště, abychom *Manifest z Ventotene* docenili a znovu promysleli.

I jazyk *Manifestu* přichází z daleka, cestu k pochopení si čtenář musí proklestit politickou terminologií, na kterou není zvyklý. Není to však na škodu, protože po vynaložení potřebné námahy se za slovy začne objevovat živé, přesné a nesmírně přínosné myšlení. Text se účinně brání povrchnímu čtení, je pravým opakem heslovitého a podbíživého jazyka a mohl by dokonce připomenout terminologii neblaze známou z politické hantýrky totalitních režimů. Liší se však od ní diametrálně. Politická hantýrka neblahé paměti

zdaleka nevytvářela nové obsahy, jejím úkolem bylo naopak zahlušovat, otupovat a uzavírat veškeré myšlení do sklerotických stereotypů.

Porovnat dnešní, uskutečněnou ideu sjednocené Evropy se zásadami, které autoři *Manifestu na Ventotene* jasně formulovali, je až ohromující. Nežijeme v jediné možné Evropě a to už je samo o sobě podnětné. Pro čtenáře, kteří mají v živé paměti zkušenost s totalitními režimy sovětského typu, je přínos *Manifestu* obzvláště zřejmý: mohou konstatovat, že varování před totalitními režimy, která autoři tak přesně formulují, byla naprosto správná, a že *Manifest* byl vskutku prozíravý, ne-li prorocký (bohužel po vzoru Kasandry).

Přeložit *Manifest* nebylo lehké nejen proto, že jde o politický a sociologický jazyk starý šedesát let, ale také proto, že italština je oproti slovanským jazykům v této oblasti nesmírně precizní a stylisticky náročná. Snažili jsme se nezjednodušovat a zároveň přiblížit co nejvíce dnešnímu čtenáři. A kdo vlastně tím čtenářem má být? Přírozenými adresáty jsou politikové, filozofové a novináři, tedy kategorie, které autoři příkladně zastupují. Pro každou z nich může být text jinak podnětný, v každé z nich se bezpochyby najdou osoby schopné ocenit a nově zpracovat jejich přínos. Novinářům navíc *Manifest* ukládá odpovědnost za co nejširší prostředkování.

Předmluva

Eugenio Colorni (Řím 1944)

Tyto spisy se vznikly a byly sepsány na ostrově Ventotene v letech 1941 až 1942. V krajních podmínkách drsného prostředí, navzdory velmi přísnému dohledu, kázní, smutku z nucené nečinnosti i napětí z blížícího se osvobození, se několik vynikajících myslitelů pustilo do shromažďování co nejúplnějších informací a do opětovného promýšlení všech problémů, které vytvořily samu pohnutku k jejich činnosti a k postojům, které při svém boji zaujímal.

Vzdálenost, která je dělila od konkrétního politického života, jim napomohla ke zjednání většího odstupu a k objektivnímu přehodnocení tradičních postojů; důvody neúspěchů nehledali v technických chybách parlamentní či revoluční taktiky, ani ve všeobecně pojímané „nezralosti“ situace, nýbrž v chybném zadání nejobecnějších východisek a v pojetí boje vedeného na obvyklých zlomových liniích, bez ohledu na novou situaci měnící aktuální stav věcí.

Během příprav na boj, který měl být v blízké budoucnosti mnohem účinnější, se ukázalo, že nestačí jednoduše napravit chyby minulosti, nýbrž že je také nutné znovu zformulovat pojmy politických problémů s myslí oproštěnou od všech dogmatických předpojatostí a stranických mýtů.

A tak se stalo, že v mysli některých intelektuálů si postupně začala razit cestu idea, že zásadním rozporem, který je příčinou krizí, válek, bídy a vykořisťování, jež sužují naši společnost, je existence geograficky, ekonomicky a vojensky svrchovaných států, které považují ostatní státy za konkurenty a potenciální nepřátele a žijí v situaci nepřetržité války všech proti všem, *bellum omnium contra omnes*. Důvody, proč tato sama o sobě nikoliv nová myšlenka nabývala v daných podmínkách a za okolností, při nichž se rodila, tvářnosti čehosi nového, byly různé:

1) Především je tu „internacionalistické“ řešení, které se vyskytuje v programu všech pokrokových politických stran a v jistém smyslu je jimi považováno za nevyhnutelný a téměř samozřejmý důsledek dosažení cílů, které si předsevzali. Demokraté jsou přesvědčeni, že zavedení režimu, za který bojují v rámci jednotlivých států, povede zákonitě ke zformování onoho sjednocujícího vědomí, jež by po překročení hranic v oblasti kultury a morálky, vytvořilo předpoklady, které oni sami považují za nezbytné pro svobodné sjednocení národů i v oblasti politické a ekonomické. Socialisté zase vycházejí z předpokladu, že zavedení režimů diktatury proletariátu v jednotlivých státech

by samo o sobě vedlo ke zřízení jednotného mezinárodního kolektivistického státu.

Analýza moderního pojetí státu jako celku propojeného společnými zájmy a cítěním, které jsou s ním svázány, jasně ukazuje, že nastolení podobných vnitřních systémů sice může zjednodušovat vzájemné vztahy a otevírat cesty k přátelství a spolupráci mezi státy, že však ke sjednocení nepovedou ani automaticky ani postupně, pokud budou převažovat kolektivní zájmy a cítění vázané na udržení celku uzavřeného za hradbou hranic. Ze zkušenosti víme, že šovinismus a protekcionistické zájmy mohou snadno vést ke konkurenčnímu střetu i mezi dvěma demokraciemi, a nikde není řečeno, že bohatý socialistický stát musí za každou cenu souhlasit s tím, že jeho vlastní zdroje s ním bude sdílet jiný, o poznání chudší socialistický stát jen z toho prostého důvodu, že má podobné vnitrostátní zřízení.

Zrušení politických a ekonomických hranic mezi státy tedy neplyne nezbytně ze současného zavedení stejného politického zřízení v jednotlivých státech. Jde o samostatný problém, který musí být řešen vhodnými a k tomu účelu připravenými prostředky. Je pravdou, že nikdo nemůže být socialistou, aniž by zároveň nebyl také internacionalistou, to však platí spíš z důvodů ideologické jednoty než z politické a ekonomické nutnosti.

Vítězství socialismu v jednotlivých státech tedy ještě nevede nutně ke vzniku státu nadnárodního.

2) K autonomnímu zdůraznění federalistické teze vedla mimo jiné i skutečnost, že existující politické strany jsou neodmyslitelně svázány s minulostí, k níž patří i boje vedené uvnitř vlastního národa, a že jsou tradičně navyklé zvažovat všechny otázky vycházející z mlčenlivého souhlasu s předpokladem existence národního státu. Záležitosti, které se týkají mezinárodního zřízení, pak považují za otázky „zahraniční politiky“, které se mají řešit diplomatickými kroky a mezivládními dohodami. Tento postoj je zčásti důvodem a zčásti následkem toho, o čem jsme hovořili: v okamžiku, kdy by se podařilo dosáhnout moci ve vlastní zemi, soulad a jednota s podobnými státními zřízeními vzniknou samy od sebe, aniž by bylo třeba vyvolávat politický boj výslovně zaměřený na tento cíl.

Autoři těchto statí jsou naopak přesvědčeni, že kdo by chtěl vidět v otázce mezinárodního zřízení hlavní problém současnosti, jehož vyřešení je nutným předpokladem k vyřešení všech ústavních, ekonomických a sociálních problémů vzbuzujících pozornost společnosti, musí nezbytně zvažovat z tohoto pohledu všechny otázky, týkající se vnitřních politických rozporů a postojů jednotlivých stran a to i na poli taktiky a strategie každodenního boje. Všechny problémy, od ústavních svobod až po třídní boj, od plánování až po nástup k moci a jejímu užívání, se jeví ve zcela jiném světle, pokud při jejich zadávání

vycházíme z předpokladu, že prvotním cílem, kterého je třeba dosáhnout, má být sjednocující zřízení na mezinárodní úrovni. Politické manévrování, podpora té či oné do hry zapojené síly a prosazování toho či onoho hesla nabývají zcela rozdílného významu, považujeme-li za hlavní cíl získání moci a zavedení určitých reforem v rámci jednotlivých států, nebo naopak vytvoření ekonomických, politických a morálních předpokladů k nastolení federálního zřízení, které by zahrnovalo celý kontinent.

3) Dalším, možná nejdůležitějším důvodem je fakt, že ideál evropské federace, jež měla být předebranou vznikem světové federace a jež se ještě před několika lety jevila jako vzdálená utopie, se dnes, na konci této války, jeví jako cíl zcela dosažitelný, který je téměř na dosah ruky. V totálním rozvrácení národů, které tento konflikt způsobil ve všech zemích, jež byly zasaženy německou okupací, v nezbytnosti opětovně vybudovat na nových základech téměř úplně zničené hospodářství a vyložit na stůl všechny problémy týkající se politických hranic, celních bariér, etnických menšin atd.; v samotné povaze této války, v níž byl národnostní prvek přechásto přehlušen prvkem ideologickým, v níž jsme byli svědky toho, jak se malé a středně velké státy vzdávaly převážné většině vlastní suverenity ve prospěch států silnějších a v níž byl ze strany samotných fašistů princip „národní nezávislosti“ nahrazen principem „životního prostoru“; ve všech těchto skutečnostech je možné spatřovat momenty, které jako nikdy dříve, právě v této poválečné době dodávají problému federálního uspořádání Evropy nejvyšší aktuálnosti.

Zájem na tomto uspořádání mohou mít jak z hospodářských tak i z ideových důvodů síly pocházející ze všech společenských tříd. Lze se k němu blížit cestou diplomatických jednání i lidových hnutí, je možné podněcovat vzdělané společenské třídy, aby se pustily do studia problémů s ním spojených, nebo vyvolávat skutečné revoluční situace, ze kterých nevede cesta zpět; ovlivňovat vládnoucí sféry vítězných států a snažit se přesvědčit poražené státy, že jen ve svobodné a sjednocené Evropě mohou najít záchranu a vyhnout se tak katastrofálním následkům prohry.

A právě z tohoto důvodu se zrodilo naše hnutí. Otázka sjednocené Evropy je absolutně nadřazená všem ostatním problémům, které vyvstávají v epoše, do níž vstupujeme. Jsme si jisti, že pokud dopustíme, aby se znovu upevnily staré národnostní modely, tato příležitost bude navždy ztracena a žádný mír a blahobyt na našem kontinentu nebude mít dlouhého trvání. To vše nás přimělo k vytvoření samostatné organizace, jejímž cílem je bojovat za myšlenku evropské federace jako cíle uskutečnitelného bezprostředně po blížícím se konci války.

Neskrýváme obtížnost této věci ani moc sil, které se jí staví na odpor; domníváme se však, že je to poprvé, kdy se tento problém objevuje v aréně

politického zásahu nikoliv jen jako dosažitelný ideál, nýbrž i jako neodkladná a tragická nutnost.

Naše hnutí se už asi dva roky pohybuje v těžkých podmínkách ilegality a pod útlakem fašistů a nacistů. Jeho členové pocházejí z řad bojovníků proti fašismu a jsou zapojeni do ozbrojeného boje za svobodu. Mnozí z nich už za společnou věc zaplatili tvrdou daň vězení. Naše hnutí není a nechce být politickou stranou. Úkolem, který jsme si postupně jasně vytýčili, je působit na politické strany zvenčí i zevnitř nejen proto, aby se za věc internacionalismu zasazovaly, ale také a především proto, aby začaly pohlížet na všechny otázky svého politického života z tohoto pro ně nového zorného úhlu, jemuž byly až doposud jen málo nakloněny.

Přestože aktivně prosazujeme všechny studie týkající se konstitučního, ekonomického a společenského zřízení Evropské federace, přestože se aktivně podílíme na boji za její realizaci a snažíme se odhalit, které síly by k ní v budoucí politické situaci mohly napomoci, nejsme politickou stranou, neboť se nehodláme oficiálně vyslovovat k detailům ústavních záležitostí, k vyššímu nebo nižšímu stupni ekonomické kolektivizace, k větší nebo menší správní decentralizaci a vůbec ke všemu, co by mělo charakterizovat budoucí federální organismus. Ponecháváme volnost tomu, aby se uvnitř našeho hnutí o těchto problémech široce a svobodně hovořilo a aby u nás měly své zastoupení všechny politické směry, od komunistů až po liberály. Ve skutečnosti téměř všichni naši přívrženci jsou již zapojeni v některé z pokrokových politických stran a všichni se shodují na tom, že budou hájit základní principy svobodné Evropské federace, která nepřipustí žádnou nadvládu ani totalitární praktiky a jejíž struktura bude tak pevná, aby nehrozilo nebezpečí, že se staneme pouhou společností národů.

Tyto principy lze shrnout do následujících bodů: jednotné federální vojsko, společná měna, zrušení celních bariér, neomezený pohyb obyvatel států patřících k federaci, přímé zastoupení občanů na federálních shromážděních, jednotná zahraniční politika.

Během dvou let své existence se naše hnutí značně rozšířilo v prostředí antifašistických skupin a politických stran. Některé z nich nám otevřeně vyjádřily svoji podporu a sympatie. Jiné nás přizvaly k sestavování svých programových prohlášení. Není přehnané říci, že pokud se otázka Evropské federace tak často objevuje v italském ilegálním tisku, je to také naší zásluhou. Naše noviny *Evropská Unie* pozorně sledují události vnitřní i zahraniční politiky a zaujmají k nim naprosto nezávislý postoj.

Spisy, které tu předkládáme, jsou výsledkem zpracování myšlenek, které daly vzniknout našemu hnutí, nechtějí však zastupovat nic víc než názor svých autorů a nepředstavují tedy nevyhnutelně postoj samotného hnutí. Jsou jen

návrhem témat k diskuzi pro ty, kdo chtějí zvažovat problémy mezinárodní politiky ve světle nejaktuálnějších ideologických a politických zkušeností, ve světle nejnovějších objevů ekonomických věd, ve světle jasných a smysluplných vyhlídek na budoucnost.

Brzy je budou následovat další studie. Naším přáním je, aby podnítily bujení nových idejí, a aby do atmosféry dnešních dní, rozpálené neodkladnou potřebou činů, přispěly vyjasněním, díky němuž se naše jednání stane co nejrozhodnějším, nejuvědomělejším a nejodpovědnějším.

Italské Hnutí za Evropskou Federaci
Řím, 22. ledna 1944

Za svobodnou a jednotnou Evropu

Návrh Manifestu

Altiero Spinelli - Ernesto Rossi

I. Krize moderní společnosti

Moderní civilizace klade za svůj vlastní základ princip svobody, podle něhož člověk nesmí být pouhým nástrojem v rukou někoho jiného, nýbrž samostatným středem bytí. Vycházeje z této litery zákona započal velkolepý historický proces pranýřující všechny stránky společenského života, které jej dosud nebraly v úvahu:

1) Bylo uznáno právo všech národů na nezávislý stát. Každý národ měl mít možnost vytvořit na základě své etnické, zeměpisné, jazykové a historické osobitosti vlastní státní zřízení jako nástroj uspokojující nejlepším možným způsobem potřeby politického života a to nezávisle na jakýchkoli vnějších zásazích.

Ideologie národní nezávislosti se stala mohutnou roznětkou pokroku; pomohla překonat malichernou provinčnost a rozšířit solidaritu všude tam, kde docházelo k útlaku ze strany cizáckých tyranů; odstranila mnohé z překážek zabraňujících volnému pohybu osob a zboží; v každém z nových států umožnila v rámci teritoria rozvoj méně vyspělých složek obyvatelstva zřízením institucí a orgánů vyspělých zemí. Byla však také nositelkou zárodků kapitalistického imperialismu; naše generace byla svědkem jeho obrovského růstu, až po následný vznik totalitních států a rozpoutání světových válek.

Národ už není považován za subjekt vzniklý následkem historického soužití lidí, kteří díky dlouhému procesu dosáhli jednoty obyčejů a cílů, a pro které je společný stát nejúčinnější formou organizace společného života v rámci celého lidského společenství. Namísto toho mu začala být přikládána božská

podstata, stal se organismem, který se zaobírá jen svou vlastní existencí a vlastním rozvojem, aniž by bral v úvahu škody, které svým chováním působí ostatním. Absolutní nadvláda národních států vedla k tomu, že každý z nich chtěl dosáhnout převahy, neboť se cítil ohrožen mocí ostatních a za svůj „životní prostor“ považoval stále větší území umožňující mu svobodu pohybu a zajišťující jeho životní potřeby tak, aby na nikom nemusel být závislý. Takovou touhu po moci lze ukojit jen nadvládou nejsilnějšího státu nad ostatními porobenými státy.

Následkem toho se pak stát, který měl zaručovat svobodu občanů, stal pánem poddaných, kteří mu musí sloužit všemi svými schopnostmi k dosažení maximální válečné vypětosti. I v dobách míru, které jsou považovány za přestávku nutnou k přípravě příštích, nevyhnutelných válek, převládá v mnoha zemích vůle vojenských vrstev nad vůlí civilního obyvatelstva, což stále více ztěžuje fungování svobodných politických zřízení: škola, věda, výroba a státní správa jsou v první řadě podřizovány zvyšování vojenské síly. Matky jsou považovány pouze za rodičky vojáků a jsou tudíž odměňovány podle stejných pravidel jako plodná zvířata na výstavách. Děti jsou od malička učeny zacházení se zbraněmi a nenávisti k cizincům. Vzhledem k tomu, že všichni jsou militarizováni a mohou být kdykoliv povoláni k vojenské službě, prakticky neexistují osobní svobody. Často se opakující války donucují lidi opouštět rodinu, práci i majetek a obětovat vlastní život za cíle, jejichž hodnotu v podstatě nikdo nechápe. Během několika málo dní tak dochází ke zničení výsledků desítky let trvající práce na zvyšování kolektivního blahobytu.

Totalitní státy jsou ty státy, které nejdůsledněji sjednotily všechny síly a dosáhly maximální centralizace a samovlády, čímž se z nich staly organismy nejlépe uzpůsobené pro dnešní mezinárodní prostředí. Stačí, aby jeden národ učinil krok ve směru důraznějšího totalitarismu, a ostatní už jej následují, protože pokud chtějí přežít, je nutné se vydat stejnou cestou.

2) Všem občanům bylo přiznáno právo podílet se na formování vůle státu, jež měla být syntézou proměnných ekonomických a ideologických potřeb všech svobodně ustavených sociálních kategorií. Takové politické uspořádání umožnilo opravit nebo alespoň zmírnit mnohé z nejkřiklavějších nespravedlností zděděných po předchozích režimech. Zásluhou svobody tisku, svobody sdružování a postupného rozšiřování volebního práva bylo stále těžší bránit stará privilegia při současném zachování zastupitelského systému.

Nemajetný lid se tak pomalu učil využívat těchto nástrojů k útoku na neprávem získaná práva majetných sociálních tříd; dělo se tak zaváděním daně z bezpracných příjmů, dědické daně, vertikálním zdaněním vyšších příjmů, daňovým osvobozením minimálních mezd a základních životních potřeb, zavedením bezplatné školní docházky, zvýšením částek věnovaných na sociální

péči a sociální zabezpečení, prostřednictvím zemědělských reforem, dozorem nad továrnami. To vše ohrožovalo privilegované vrstvy přímo v jejich nejopevněnějších baštách.

I když privilegované vrstvy souhlasily s rovností politických práv, nemohly připustit, aby jich chudší sociální třídy využívaly k realizaci faktické rovnoprávnosti, která by těmto právům propůjčila konkrétní obsah skutečné svobody. Když se po první světové válce tato hrozba stala opravdu vážnou, bylo přirozené, že tyto vrstvy vřele přivítaly a podpořily zavedení diktatur, které odebíraly legální zbraně z rukou jejich protivníků.

Na druhé straně, vytvoření gigantických průmyslových a bankovních celků a odborů sjednocujících pod jediné vedení armády dělníků, odbory a velká sdružení naléhající na vládu, aby prováděla politiku nejlépe odpovídající jejich samostatným zájmům, hrozilo tím, že povede k rozpadu samotného státu do spousty ekonomických panství, jež by pak mezi sebou tvrdě bojovala. Demokraticko-liberální zřízení se stalo nástrojem skupin, které jeho pomocí zneužívaly celé společnosti a začalo tudíž přicházet o prestiž. Následkem toho se rozšířilo přesvědčení, že pouze totalitní stát, který zruší všeobecné svobody, bude schopen nějak vyřešit střet zájmů, se kterým se stávající politické instituce nebyly schopny vypořádat.

A opravdu, totalitní vlády pak stabilizovaly celkové postavení různých sociálních kategorií na postupně dosažených pozicích pomocí policejní kontroly a násilné eliminace disidentů. Zabránily jakkoli měnit stav věcí právní cestou. Tímto způsobem vznikla naprosto parazitující společenská třída majitelů půdy a rentiérů, kteří se na společenské výrobě podílejí pouze odstřihováním kupónů ze svých akcií; vznikly vrstvy držitelů monopolů a společnosti zneužívající spotřebitelů, které se postaraly, aby úspory drobných vkladatelů beze stopy zmizely. Za šňůrky politiky tahali plutokraté ukrývající se v zákulisí; skrývali se za vyšší státní zájmy a řídili celý vládní aparát jen ve svůj vlastní prospěch. Několika vyvoleným tak zůstával obrovský majetek a široké masy byly odsouzeny k životu v bídě, aniž mohly užívat vymožeností moderní doby. V hrubé linii tak byl zachován hospodářský systém, který používal materiálních zdrojů a výrobních sil určených k uspokojování základních potřeb nutných k obnovování lidské životodárné energie, k uspokojování naprosto malicherných přání lidí schopných zaplatit i ty nejvyšší ceny, systém, v němž se moc peněz díky dědickému právu přenášela stále na stejnou vrstvu a proměnila se v privilegium, které již nemělo žádný vztah k společenské hodnotě opravdu vykonaných služeb. Proletariátu se pole působnosti zúžilo natolik, že lidé přežívají jen za cenu toho, že se nechají vykořisťovat a přijmou jakékoliv zaměstnání.

Aby dělnická třída zůstala podrobena a znehybněna, byly odbory přeměněny ze svobodných orgánů řízených lidmi, kteří měli důvěru svých členů, v orgány policejního dohledu řízené pracovníky podřízenými pouze vládnoucí skupině, která si je sama vybírala. Pokud v tomto hospodářském zřízení dochází k úpravám, pak jsou vždy a pouze podřizovány militaristickým potřebám, které se propojily s reakčními snahami privilegovaných vrstev, vedoucími ke zrodu a upevnění totalitních států.

3) Proti autoritativnímu dogmatismu se ozýval bdělý kritický duch. Vše, co mělo být prosazeno, muselo být řádně zdůvodněno nebo odvoláno. Metodičnosti tohoto nezaujatého postoje vděčíme za ty nejvýznamnější výdobytky ve všech oborech naší společnosti. Tato duchovní svoboda však nedokázala vzdorovat krizi, která vedla ke vzniku totalitních států. Nová dogmata, která je třeba přijímat buď jako články víry, nebo s pokryteckým souhlasem, se pánovitě prosazují ve všech vědních oborech.

I když nikdo nezná význam pojmu rasa a ze základních historických poznatků vyplývá, že jde o nesmysl, imperialismus potřebuje mýtus o vyvolené rase k podněcování pýchy a nenávisti a vyžaduje po fyziolozích, aby věřili, dokázali, a přesvědčili, že právě jejich národ je její součástí. Evidentní vědecké poznatky v oblasti ekonomie musí být zatraceny, aby se diktatura, vyvážený obchod a starý merkantilismus jevíly jako výjimečné objevy naší doby. Všechny části světa jsou na sobě ekonomicky závislé a životním prostorem národa, který si chce zachovat životní úroveň odpovídající moderní civilizaci, je tedy celá zeměkoule. Byla však vytvořena pseudověda zvaná geopolitika, která chce prokázat oprávněnost teorie životního prostoru a teoreticky zdůvodnit imperialistický útisk.

V zájmu vládnoucí třídy dochází k falsifikaci základních historických údajů. Knihovny a knihkupectví jsou zbavovány všech děl, která nejsou považována za ortodoxní. Opět hrozí, že stín tmářství zadává lidského ducha. Sociální etika svobody a rovnosti je zničena. Lid už není považován za svobodné občany, kterým by měl stát sloužit k dosažení kolektivních cílů. Občan je sluhou státu, který rozhoduje o jeho cílech, přičemž o cílech samotného státu rozhodují ti, kdož mají v rukou moc. Občané už nejsou právním subjektem, ale součástí hierarchie, která musí bez odmlouvání poslouchat vyšší autoritu, na jejímž vrcholu se nachází náležitě zbožňováníhodný vůdce. Kastovní zřízení povstává zpupně ze svého vlastního popele.

Poté, co tato reakcionářská totalitní kultura triumfovala v některých zemích, našla nakonec právě v nacistickém Německu mocnost, považující se za schopnou vytěžit z ní všechny důsledky. Německo, po pečlivých přípravách, drze a bez rozpaků využilo řevnivosti, egoismu a hlouposti druhých zemí,

přimělo ostatní vazalské evropské státy, mezi nimi v první řadě Itálii, aby je následovaly, spojilo se s Japonskem, které sledovalo stejné cíle v Asii, a vrhlo se do realizace nadvlády nad ostatními státy. Jeho vítězství by znamenalo definitivní ustavení totalitarismu po celém světě. Všechny rysy takového zřízení by pak byly maximálně zvýrazněny a pokrokové síly by byly na dlouhou dobu odsouzeny k prosté negativní opozici.

Tradiční arogance a neústupnost německých vojenských společenských vrstev nám pomůže udělat si obrázek, jakého charakteru by byla jejich nadvláda, kdyby ve válce zvítězili. Vítězní Němci by si pak mohli dovolit i velkomyslné chování vůči ostatním evropským národům, mohli by formálně respektovat jejich teritoria a jejich politické instituce, mohli by jim vládnout a uspokojovat tak své hloupé vlastenecké cítění, které se vyžívá v barvách hraničních kamenů a posuzuje národnostní původ politiků na scéně, místo aby se staralo o mocenské vztahy a užitečný program státních orgánů. Skutečnost by tak byla pořád stejná, jen náležitě maskovaná: lid by se znovu dělil na Spartány a helóty.

I kompromisní vyřešení střetu všech zemí, které proti sobě bojují, by vedlo k totalitarismu, protože všechny státy, jimž by se podařilo vymknout se Německu, by byly nuceny přijmout stejnou formu politické organizace, aby se mohly adekvátně připravit na další válku.

Hitlerovské Německo, které poráželo jeden malý stát za druhým, však svými činy způsobilo, že se do boje zapojovaly síly stále mocnější. Hrdinná bojovnost Velké Británie, která vytrvala i v kritických chvílích, kdy musela sama čelit nepříteli, způsobila, že se Němci setkali se statečným odporem sovětské armády a poskytli tak Americe čas k mobilizaci svých nezměrných zdrojů. Boj proti imperialistickému Německu je úzce spjat s bojem čínského národa proti japonskému imperialismu.

Nezměrné masy lidí a prostředků jsou v současné chvíli shromážděny na straně čelící totalitním mocnostem, jejichž síly již dosáhly kulminačního bodu a nyní nemohou, než se postupně vyčerpat. Síly opozice naopak již překlenuly okamžik nejhlubší krize a jsou na vzestupu.

Válka spojenců každým dnem probouzí touhu po osvobození i v zemích, které podlehly násilí a nemohly se vzpamatovat ze zasazené rány. Tyto pocity se rodí dokonce i mezi národy spojenecké Osy, neboť i ony si začínají uvědomovat, že byly zataženy do této zoufalé situace jen proto, aby byly uspokojeny mocenské touhy jejich uzurpátorů.

Dlouhý proces, díky němuž se široké masy obyvatel nechávaly pasivně hníst novým režimem, přizpůsobovaly se mu a přispívaly k jeho upevnování, je u konce. Místo toho začal vývoj opačným směrem. V této obrovské, postupně narůstající vlně se sešly všechny pokrokové síly, nejosvícenější části pracujících

tříd, které odolaly teroru a nenechaly se svést lichotnými nadějemi na vyšší životní úroveň; nejuvědomělejší příslušníci intelektuálních vrstev poníženi degradací, jíž byla postižena inteligence, podnikatelé, kteří se chtějí chopit nových iniciativ a touží proto vyprostit se z okovů byrokracie a národní despotie, které zabraňují jakékoliv iniciativě, a konečně všichni ti, kdo z vrozeného smyslu pro čest nedokáží sklonit hlavu ve služebném ponížení.

Všem těmto silám je dnes svěřena záchrana naší civilizace.

II Poválečné cíle. Sjedená Evropa

Porážka Německa však sama o sobě nemůže vést k novému uspořádání Evropy podle našeho ideálu. Během krátkého období všeobecné intenzivní krize, kdy státy budou ležet srovnány se zemí a lidové masy budou netrpělivě čekat na nová poselství jako roztavená, žhnoucí hmota, která chce být slita do nových forem, schopných podřídit se vedení vskutku internacionálně orientovaných osobností, budou se společenské třídy, které měly ve starých národních systémech největší privilegia, snažit lstí nebo násilím utlumit vlnu internacionalistických citů a vášní. Budou se okázale snažit o znovuzavedení starých státních pořádků. Je tedy pravděpodobné, že angličtí státníci - pravděpodobně se souhlasem svých amerických kolegů - se v zájmu zachování politické rovnováhy moci budou snažit, aby běh věcí šel právě tímto směrem, tedy evidentně v zájmu jejich vlastních velmocí.

Konzervativní síly, tedy řídicí osobnosti základních institucí národních států, vyšší kádry vojenských sil, jež vládou tam, kde existují monarchie, skupiny monopolního kapitalismu, které spojily osud vlastních zisků s osudem státu, majitelé půdy a vysocí církevní činitelé, kterým jen stabilní konzervativní společnost může zajistit jejich parazitní zisky, a následně veškeré nespočetné množství těch, kteří na nich jsou závislí nebo jsou zaslepeni jejich tradiční mocí, všechny tyto reakcionářské síly již dnes cítí, že jejich pevnosti se hroutí a bojují proto o svoji záchranu. Krach by je náhle připravil o veškeré záruky, které měly až do dneška a vydal by je napospas pokrokovým silám.

REVOLUČNÍ STAV : STARÉ A NOVÉ TENDENCE

Pád totalitní vlády bude pro všechny národy znamenat počátek «svobody», zmizí veškeré překážky a automaticky zavládne maximální svoboda slova a svobodného sdružování. Zvítězí demokratické tendence, které mají nespočet odstínů. Sahají od velmi konzervativního liberalismu až k socialismu a anarchii. Představitelé těchto tendencí věří v «přirozený vývoj» událostí a institucí, v absolutní dobrotu podnětů přicházejících z nižších společenských tříd. Nechtějí

vnucovat svoji vůli ani «dějinám» ani «národu» ani «proletariátu» nebo nějakému jinému božstvu. Doufají, že skončí doba diktatur a představují si, že národy opět nabudou neodvolatelného práva na sebeurčení. Vrcholem jejich snů je vidina ústavodárného shromáždění, které bude voleno v co nejširších volbách s co nejpečlivějším respektem k volebnímu právu všech občanů, a které rozhodne o tom, jakou ústavou se v budoucnosti bude řídit. Pokud je lid nezralý, ústava bude špatná, její náprava však bude možná pouze díky neustálému úsilí a přesvědčování.

Demokraté se násilí nevyhýbají z principu, chtějí jej ale užívat pouze v případech, že většina je přesvědčena o jeho nevyhnutelnosti, to jest ve chvíli, když už to je jen takříkajíc drobná povrchová úprava dané věci, a představují proto státníky, vhodné pro dobu běžné správy, kdy lid je ve svém úhrnu přesvědčen o pozitivní hodnotě základních institucí, které je třeba upravit jen v relativně méně důležitých aspektech. V revolučních dobách, ve kterých nejde o to, aby již existující instituce byly řízeny, ale teprve vytvořeny, demokratická praxe dramaticky selhává. Žalostná bezmoc demokratů během ruské, německé a španělské revoluce představuje tři nejaktuálnější příklady. V situacích, ve kterých dojde k pádu starého státního aparátu, jeho zákonů a jeho správy, ihned vznikne spousta shromáždění a národních sdružení, do kterých se soustředí veškeré pokrokové síly a které buď vyvolávají zdání původní právoplatnosti, nebo jí pohrdají. Lid má sice některé základní potřeby, které by chtěl uspokojit, avšak nemá jasnou představu o tom co chtít a co dělat. Zní mu v uších tisíce hlasů.

Milióny osob ztratí schopnost orientace a rozdělí se do mnoha tendencí, které jsou ve vzájemném střetu.

Ve chvíli, kdy je zapotřebí největší rozhodnosti a odvahy, jsou demokraté zmateni, protože za sebou nemají spontánní podporu lidu, ale jen kalný vír emocí. Myslí si, že jejich povinností je tuto podporu získat, a tam, kde by bylo třeba jejich působení jakožto vůdčích osobností, které vědí jakým směrem jít, vystupují jako varující kazatelé. Tím, že se snaží ihned uvést do funkce orgány, které vyžadují dlouhodobou přípravu a jsou vhodné pro doby relativního klidu, přicházejí o vhodnou příležitost ke konsolidaci nového režimu a dávají tak svým protivníkům čas k tomu, aby připravili jejich svržení. Se svými tisíci tendencemi v podstatě nepředstavují vůli po obnově, ale zmatené touhy, které panují ve všech myslích a paralyzují se navzájem, čímž připravují plodnou půdu pro rozvoj reakce. Demokratická politická metodologie bude jen mrtvou přítěží uprostřed revoluční krize.

Budou-li demokraté postupně svými hádkami podryvat vlastní popularitu zastánců svobody a neprovedou-li opravdovou politicko- sociální revoluci,

dojde nutně ke znovuustavení předtotalitních politických institucí a boj se bude opět odvíjet na základě starých schémat o rozporech společenských tříd.

Princip, podle kterého je třídní boj chápán jako pojem, na nějž jsou redukovány všechny politické problémy, slouží především jako směrnice pro dělníky pracující v továrnách a přispívá tak k zásadovosti jejich politiky až do chvíle, kdy se začínají řešit otázky základních institucí. Stává se však nástrojem izolace proletariátu ve chvíli, kdy je třeba celkově přeorganizovat společnost. Klasicky vyškolení dělníci tedy nebudou schopni vidět nic jiného, než vlastní specifické třídní - nebo dokonce skupinové - požadavky, a nebudou se snažit je spojit se zájmy ostatních vrstev obyvatel, popřípadě se budou snažit o zavedení jednostranné diktatury vlastní třídy, aby tak realizovali utopistickou kolektivizaci všech materiálních prostředků výroby, prezentovanou staletou propagandou jako lék na všechny jejich problémy. Tato politika se nemůže ujmout v žádné jiné společenské vrstvě, nežli mezi dělníky, kteří tak ovšem připraví ostatní pokrokové síly o svou podporu, pokud je přímo nenechají upadnout do osidel reakcionářů, kteří jich dovedně využijí k zasazení rány do zad proletářskému hnutí.

Mezi různými proletářskými tendencemi to byli komunisté, vyznavači třídní politiky a kolektivizačního ideálu, kteří přiznali jak je svízelné nashromáždit podporu dostatečného množství sil k vítězství, a právě proto se – na rozdíl od ostatních lidových stran, proměnili v hnutí s tvrdou disciplinou, jež k organizování dělníků využívá ruského mýtu, ale neřídí se vůlí dělníků, jen jich využívá k nejrozličnějším úskokům.

Toto chování způsobuje, že komunisté jsou v dobách revolučních krizí efektivnější než demokraté, jenomže tím, jak se snaží co nejvíce odlišit dělnickou třídu od ostatních revolučních sil a vyhlašují, že jejich «skutečná» revoluce teprve přijde, představují v rozhodujících chvílích sektářské hnutí, které oslabuje celek. Krom toho jejich naprostá závislost na Rusku, které je opakovaně použilo k prosazování své národní politiky, jim znemožňuje vyvíjet jakoukoliv politickou činnost, která by měla minimální kontinuitu. Neustále cítí potřebu schovávat se za nějakého Karolyho, Bluma, nebo Negrina, aby se pak o to snadněji, společně s nastrčenými demokratickými panáky, dali zničit. Moc se totiž získává a udržuje nikoliv pomocí prosté vychytralosti, ale schopností organicky a živě odpovídat na potřeby moderní společnosti.

Pokud budoucí boj zůstane omezen na tradiční národní pole, bude velmi těžké uniknout starým neřešitelným rozporům. Národní státy mají totiž tak hluboce naplánovanou jen svou vlastní ekonomiku, že hlavní otázkou by se velmi brzy stalo zjišťování, která skupina ekonomických zájmů, potažmo která společenská třída, by měla držet řídicí páky vlády. Fronta pokrokových sil by se

pak snadno roztržila v potyčkách mezi třídními a ekonomickými kategoriemi. Z tohoto stavu by s velkou pravděpodobností těžili reakcionáři.

Opravdovému revolučními hnutí mohou dát vznik pouze ti, kdo dokázali kritizovat staré politické zřízení. Hnutí musí být schopno spolupracovat s demokratickými silami, s komunisty a všeobecně se všemi, kdo napomáhají k rozpadu totalitního režimu. Nesmí se však nechat oklamat politickými praktikami žádné z nich.

Reakcionářské síly mají k dispozici schopné jednotlivce a kádry vyškolené k velení, kteří budou urputně bojovat o zachování své nadvlády. V těžkých chvílích se budou umět šikovně zamaskovat a budou ujišťovat, že milují svobodu, mír, obecný blahobyt a nejchudší společenské vrstvy. Již v minulosti jsme mohli sledovat, jak se vloudili do lidových hnutí, aby je paralyzovali, svedli z cesty a obrátili v pravý opak. To oni budou bezpochyby tou nejnebezpečnější silou a nesmí se na ně zapomínat.

Téma, jímž se budou nejvíce ohánět bude obnova národního státu, aby tak mohli apelovat na nejrozšířenější národní cítění, na cítění, které bylo v průběhu nedávných událostí nejvýrazněji pokořeno a je nejsnáze použitelné k reakcionářským cílům, to jest na vlastenecký cit. Tímto způsobem mají i naději, že se jim snadněji podaří oklamat protivníky, protože jediná zkušenost s politikou, které se lidovým masám až doposud dostalo, se týkala národnostních otázek a bude tedy velmi jednoduché nasměrovat tyto masy i jejich poněkud krátkozraké vůdce na půdu obnovy válkou zničených států.

Pokud se to reakcionářům podaří, pak zvítězí. Jednotlivé státy by mohly být zdánlivě i značně demokratické a socialistické, návrat moci do rukou reakcionářů by však byl jen otázkou času. Znovu by ožily národní žárlivosti a každý stát by opět svěřil uspokojování vlastních potřeb do rukou ozbrojených sil. Nejdůležitějším úkolem by se tak dříve či později stalo obrácení civilního lidu v armádu. Znovu by zavládli generálové. Monopoly by zneužívaly diktatury, rostla by byrokracie a církve by udržovala lid v poslušnosti. Všechny počáteční výdobytky by se tvářily v tvář nutnosti připravit se na novou válku rozplynuly do prázdna.

Problém, který musí být vyřešen jako první - a bez jehož řešení se veškerý pokrok stane pouhou iluzí - se týká definitivního zrušení Evropy rozdělené na svrchované, národní státy. Rozpad většiny států našeho kontinentu pod německým náporem již sjednotil osud evropských národů, které buďto všechny společně podlehnou hitlerovské nadvládě, nebo se všechny po jejím pádu dostanou do revoluční krize, ve které nebudou omezeny ustrnutím a rozdělením do obvyklých státních struktur. Veřejné mínění je již nyní na federální reorganizaci Evropy připraveno mnohem lépe než v minulosti. Těžké

zkušenosti posledních desetiletí otevřely oči i těm, kdo vidět nechtěli, a způsobily, že uzrála řada podmínek příhodných k uskutečnění našeho ideálu.

Všichni rozumní lidé dnes již uznávají, že nelze udržet rovnováhu soužití evropských nezávislých států s militaristickým Německem za stejných podmínek s ostatními státy, a že také není možné Německo po jeho porážce rozdrobit a držet mu nůž na krku. Vyšlo průkazně najevo, že žádná evropská země nemůže zůstat stranou, když ostatní bojují. Ukázalo se, že prohlášení o jejich neutralitě nebo dohody o neútočení jsou k ničemu. Byla prokázána bezúčelnost a dokonce škodlivost organismů jako Společnost národů, která chtěla garantovat mezinárodní právo, aniž by disponovala vojenskou silou schopnou prosazovat její rozhodnutí a respektovat přitom absolutní suverenitu zúčastněných států. Jako absurdní se ukázala zásada o nevměšování, podle níž má být všem národům ponechána svobodná vůle zvolit si takovou despotickou vládu, jaká se jim zlíbí, jakoby vnitřní zřízení jednotlivých států nebylo životně důležité pro všechny ostatní evropské země. Mnohonásobné problémy, které otravují mezinárodní život kontinentu, se za těchto okolností staly neřešitelnými: jedná se o vytyčení hranic na území se smíšeným obyvatelstvem, obranu národnostních menšin, přístup vnitrozemských států k moři, balkánskou otázku, irskou otázku atd. Tyto problémy by našly jednoduché řešení v Evropské federaci, podobně jako tomu bylo v minulosti v případě menších státek, jejichž podobné problémy se hned poté, co se staly součástí širší národní jednoty a zbavily se své dřívější hádavosti, mohly řešit na úrovni vztahů mezi jednotlivými regiony.

Na druhé straně, konec pocitu bezpečnosti plynoucího z nenapadnutelnosti Velké Británie, který dříve Angličanům poskytoval zdání «splendid isolation», rozpad francouzské armády i samotné Francouzské republiky po prvním vážném úderu německých ozbrojených sil (a doufejme, že tento výsledek značně zchladil šovinistické přesvědčení o absolutní francouzské nadřazenosti), a zvláště pak vědomí závažnosti nebezpečí absolutního podrobení, to všechno jsou okolnosti, které přispějí k vytvoření federativního uspořádání, které by skoncovalo se současnou anarchií.

Skutečností, že Anglie konečně přijala indickou nezávislost a Francie přiznáním porážky teoreticky přišla o celé své impérium, napomáhají rovněž k nalezení společné smluvní báze i pro evropské uspořádání v oblasti koloniálních panství.

Nakonec je k tomu všemu také třeba dodat, že některé z nejdůležitějších evropských dynastií se rozpadly a ty, které přežily, stojí na velmi křehkých základech. Nelze totiž zapomínat, že dynastie, tím že považovaly řadu zemí za své tradiční obročí, představovaly, díky obrovským mocenským zájmům, které se o ně opíraly, vážnou překážku pro racionální organizaci Spojených států

evropských, které se nemohou opírat o nic jiného nežli o republikánskou ústavu všech zemí federace. A až jednou, po překročení horizontu Starého kontinentu, budou všechny národy světa spojeny společnou vizí sjednocení všech národů lidstva, přiznejme si, že Evropská federace bude jedinou myslitelnou zárukou, že vztahy s asijskými a americkými národy mohou být založeny na bázi mírové spolupráce, až do doby, kdy daleká budoucnost umožní uskutečnění politické jednoty celé zeměkoule.

Linie, která dělí pokrokové strany od zpátečnických, se tedy nenachází na formální linii dělící větší demokracii od menší, vyšší stupěň socialismu od nižšího; leží dnes naopak na zásadní a nejnovější linii oddělující ty, kteří si za základní cíl boje určili cíl starý - tj. získání politické národní moci (a budou tedy hrát třeba nevědomě hru reakčních sil a napomáhat utvrzování národních vášní starého stylu a starých absurdit) od těch, kteří si za svůj hlavní cíl vytyčili vytvoření pevného mezinárodního státu a k jeho dosažení orientují národní síly, jichž budou po získání národní moci využívat v nejpřednější linii jako nástroje k uskutečňování mezinárodního sjednocení.

Pomocí propagandy a činů, snažíce se všemi způsoby o navazování dohod a přátelských pout mezi jednotlivými hnutími, která se v různých zemích v současnosti dozajista formují už nyní, je třeba budovat základy hnutí schopného mobilizovat všechny síly k vytvoření nového organismu, který bude tím největším a nejvíce inovativním výtvozem zrozeným v Evropě za poslední staletí. Má dojít k vytvoření pevného federálního státu, který bude disponovat namísto národních vojsk jednotnou evropskou armádou; kterému se podaří zlomit ekonomické diktatury - páteře totalitních režimů; který bude vybaven orgány a dostatkem prostředků nezbytných k výkonu svých přímých rozhodnutí i k udržování pořádku v jednotlivých federativních státech, aniž by narušoval jejich autonomii, která by umožňovala tvárnou artikulaci a rozvoj politického života v závislosti na individuálních vlastnostech různých národů.

Pokud se v hlavních evropských zemích najde dost lidí, kteří toto pochopí, vítězství bude velmi brzy v jejich rukou, protože jak situace, tak veřejné mínění bude jejich dílu příznivě nakloněno. Budou mít proti sobě tendence a politické strany, které už byly zdiskreditovány katastrofální zkušeností posledních dvaceti let. A protože nastoupí doba nových činů, nastoupí také doba nových tváří: aktivistů Hnutí ZA SVOBODNOU A SJEDNOCENOU EVROPU.

Poválečné cíle. Společenská reforma

Svobodná a sjednocená Evropa je nutným předpokladem rozvoje moderní civilizace a totalitní éra představuje zastavení tohoto vývoje, konec této éry však uvede okamžitě opět do mohutného pohybu historický proces namířený proti

nerovnoprávnosti a proti společenským privilegiím. Všechny staré konzervativní instituce, které bránily v jeho uskutečnění, se budou nacházet v rozvalinách nebo se budou rozpadat; této jejich krize bude nutné s odvahou a akceschopně využít.

Aby Evropská revoluce odpovídala našim potřebám, musí být revolucí socialistickou, což znamená, že si musí klást za cíl emancipaci pracujících tříd a zlepšení jejich životních podmínek. K vytčení opatření potřebných pro orientaci tímto směrem si však nevystačí pouze s pomocnou busolou čistě doktrinárního principu, podle něhož soukromé vlastnictví výrobních prostředků musí být v úhrnu zrušeno a tolerováno pouze dočasně, v provizorní podobě, dokud se bez něj opravdu nebude možné obejít. Všeobecné zestátnění hospodářství bylo prvním utopistickým ideálem, do kterého proletariát vložil své naděje na osvobození od kapitalismu.

Jakmile však došlo k jeho plné realizaci, nevedl k vysněnému cíli, nýbrž k vytvoření režimu, ve kterém je celý národ podroben úzkému kruhu úředníků, kteří řídí hospodářství celé země.

Skutečně základním principem socialismu (z něhož je odvozena unáhlenou a chybnou dedukcí i všeobecná kolektivizace) je zásada, že hospodářské síly nesmí ovládat člověka, nýbrž že - jak k tomu dochází u přírodních sil - musí být člověku podřízeny, podrobeny jeho co nejrozumnější kontrole a řízení, aby nejširší masy nebyly obětí těchto sil. Gigantické síly pokroku prýšící z individuálního zájmu nesmí utonout v močálu rutinní praxe, aby pak nemusely čelit neřešitelnému problému jak probudit iniciativu pomocí platové diference a dalších opatření tohoto typu. Tyto síly musí být naopak vyzdviženy a rozšířeny, musí jim být nabídnuta co nejširší příležitost k rozvoji a zapojení. Současně musí dojít ke zpevnění a zdokonalení hrází, které by tok těchto sil nasměrovaly v co nejvýraznější prospěch pro celou společnost.

Soukromé vlastnictví musí být rušeno, omezováno, upravováno nebo připuštěno případ od případu, a nikoliv dogmaticky, jakožto lineární naplňování výchozího principu. Tato směrnice se přirozeně zařazuje do procesu vytváření hospodářského života Evropy, osvobozené od noční mury militarismu a národní byrokracie. I v myslích pracujícího lidu musí být iracionální řešení nahrazeno řešením racionálním. Máme-li obsah této směrnice vysvětlit podrobněji, a upozorňujeme přitom na to, že prospěšnost a způsob formulace každého bodu programu musí být vždy hodnoceny ve vztahu k nyní již nezbytnému předpokladu evropského sjednocení, musíme zdůraznit následující body:

a) Nemohou být nadále ponechány v soukromém vlastnictví podniky, které vykonávají nezbytně monopolní aktivitu a mají tak podmínky k tomu, aby masově vykořisťovaly spotřebitele. To platí například pro elektrické

podniky, pro závody, které bychom chtěli udržet při životě v zájmu kolektivu, ale které ke svému přežívání potřebují ochranná cla, subvence, výhodné objednávky atd. (nejvýraznějším příkladem pro tento typ průmyslu jsou dodnes italské ocelárny), jakož i podniky, které z důvodu velkých kapitálových investic, velkého množství zaměstnanců nebo mimořádné důležitosti sektoru, který ovládají, mohou vydírat státní orgány a nutit je, aby prosazovaly pro ně výhodnou politiku (např.: důlní průmysl, velké bankovní instituce, zbrojní průmysl). Zvláště v této oblasti se bude muset přistoupit ke znárodnování v tom nejširším měřítku, bez ohledu na již získaná práva.

b) Právo na soukromé vlastnictví a dědickou posloupnost způsobilo, že se v rukou několika privilegovaných subjektů nahromadilo bohatství, které bude výhodné v průběhu krizového revolučního období přerozdělit v duchu rovnosti tak, aby došlo k odstranění parazitních vrstev a aby se do rukou pracujících dostaly jim potřebné výrobní prostředky. Zlepší se tím jejich hospodářský stav a budou dosahovat vyšší životní soběstačnosti. Máme tím na mysli jednak zemědělskou reformu, která by předala půdu do rukou těm, kdo ji obdělávají a závratně tak zvýšila počet vlastníků, jednak průmyslovou reformu, která by rozšířila majetek pracujících v nezestátněných sektorech a zavedla družstevní řízení, dělnické akciové podílnictví atd.

c) Mládeži musí být poskytnuty potřebné subvence, aby byly minimalizovány rozdíly ve výchozí pozici životního zápasu. Obzvláště státní školy by měly zaručit možnost pokračovat ve studiích až do nejvyšších stupňů podle zásluh a ne podle majetku, dále by měly pro každé studijní odvětví zaměřené na uvádění mladých lidí do různých profesí, svobodných a vědeckých povolání připravit takový počet individuí, který by odpovídal poptávce trhu tak, aby průměrné mzdy byly pro všechny profesní kategorie více méně stejné, přestože uvnitř každé z nich by byly rozlišeny podle jednotlivých individuálních schopností.

d) Masová zbožní výroba uspokojující základní životní potřeby je díky moderní technice prakticky neomezená, což umožňuje zajistit všem za cenu relativně nízkých sociálních nákladů byt, stravu, ošacení a minimum pohodlí nezbytného k zachování lidské důstojnosti. Humanitární solidarita s těmi, kdo v hospodářském boji podlehnou, se nesmí projevat ve formách vždy ponižující dobročinnosti, které způsobují stejné zlo, jako to, jehož důsledky se snaží napravit, nýbrž v řadě opatření bezpodmínečně zaručujících slušnou životní úroveň všech (ať již jsou práce schopní či nikoliv), aniž by snižovaly chuť pracovat nebo spořit. Už nikdo nebude nucen z bídy podepisovat vydřidušské pracovní smlouvy.

e) Osvobození pracujících tříd může být uskutečněno, jen pokud budou splněny podmínky vyjmenované v předešlých bodech: nesmí padnout do spárů

hospodářské politiky monopolních odborů, které vnášejí mezi dělníky násilnické metody typické především pro velký kapitál. Pracující musí opět mít možnost svobodně si vybírat své delegáty, kteří budou kolektivně sjednávat podmínky, za jakých hodlají poskytovat svou práci a stát bude muset zajistit právní prostředky, potřebné k dodržování uzavřených smluv. Po realizaci těchto společenských změn bude možné úspěšně bojovat proti všem monopolistickým tendencím.

Toto jsou změny nezbytné k tomu, aby se kolem nového společenského uspořádání soustředily nejširší skupiny občanů, kteří budou mít zájem na jeho udržení a pomohou vtisknout politickému životu konsolidovanou pečeť svobody prosycené silným cítěním sociální solidarity. Na těchto základech budou mít politické svobody opravdu konkrétní a nejen formální obsah pro všechny, poněvadž lidové masy budou dostatečně nezávislé a budou mít dostatek znalostí, aby byly schopny neustále a účinně kontrolovat vládnoucí třídu.

Pozastavit se u ústavních orgánů by bylo zbytečné, protože nelze předpovědět podmínky, za kterých budou vytvořeny, a ve kterých budou působit, nedělali bychom nic jiného než opakovali to, co už všichni vědí o nezbytnosti zastupitelských orgánů, o sestavování zákonů, o nezávislosti soudů, které nahradí ty současné, aby nestranně uplatňovaly vydané zákony, o svobodě tisku a sdružování, potřebným k osvětlení veřejného mínění a k tomu, aby všem občanům byla poskytnuta konkrétní možnost účastnit se na životě státu. Jen ve dvou otázkách je nutné upřesnit naše ideje, neboť jsou v tuto chvíli pro naši zemi obzvláště důležité: v otázce vztahu státu a církve a v otázce politického zastoupení:

a) Dohoda, kterou v Itálii Vatikán uzavřel s fašismem, bude dozajista zrušena, aby se tak potvrdil čistě laický charakter státu, a aby byla jednoznačně potvrzena svrchovanost státu v občanském životě. Všechna náboženská vyznání budou muset být respektována stejnou měrou, ale stát už nebude povinen vést zvláštní rozpočet určený církvím.

b) Domeček z karet, který vytvořil fašismus za pomoci korporativního zřízení, se zhroutí spolu s ostatními složkami totalitního státu. Někdo se domnívá, že v jeho troskách se v budoucnu najde materiál k vytvoření nového konstitučního zřízení. My tomu nevěříme. V totalitních státech jsou korporativní komory výsměšnou korunou na vrcholku systému policejní kontroly pracujících. I kdyby tyto korporativní komory byly upřímným vyjádřením různých kategorií výrobců, zastupitelské orgány profesionálních kategorií by nikdy nemohly být tak kvalifikované, aby jednaly o otázkách obecné politiky a v záležitostech převážně ekonomického charakteru by se staly vládnoucími orgány ty kategorie, které mají silnější odbory. Úlohou odborů

bude vykonávat funkci široké spolupráce se státními orgány a řešit problémy, které se jich bezprostředně týkají, je však třeba zcela vyloučit, že by jim byla svěřena jakákoliv legislativní funkce, protože to by v ekonomickém životě vedlo ke vzniku feudální anarchie, jež by znovu vyústila do politického despotismu. Mnozí z těch, kdo se nechali naivně unést mýtem korporativismu, budou přitahováni činností obnovy a nemůže tomu být ani jinak, budou si však muset uvědomit, jak absurdní je řešení, o kterém zmateně snili. Korporativismus nemůže dosáhnout konkrétní existence jinak, než ve formě vlastní totalitním státům, jež učinily z občanů poddané funkcionářů, kteří v zájmu vládnoucí třídy kontrolují každý jejich pohyb.

Revoluční strana nemůže vzniknout teprve v rozhodující chvíli, cestou diletantské improvizace; s její organizací je naopak třeba začít již nyní, alespoň pokud jde o ústřední politické zaměření, o ustavení vedoucích kádrů a vydání prvních direktiv k činnosti. Nesmí představovat nestejnorodou masu tendencí, spojených jen dočasně a v negativním smyslu, tj. na základě protifašistické minulosti a v očekávání pádu totalitního režimu, tendencí, připravených rozejít se každá svou cestou, jakmile bude dosaženo kýženého cíle. Revoluční strana si je naopak vědoma toho, že teprve nyní opravdu začíná její skutečné dílo, a proto musí být tvořena lidmi, kteří jsou zajedno v hlavních otázkách budoucnosti.

Její metodická propaganda musí proniknout všude, kde se nachází jedinci utlačovaní současným režimem a vycházet vždy z problému, který se opakovaně projevuje v cítění jednotlivých osob a tříd jako nejbolestivější, poukázat na jeho souvislost s ostatními problémy a snažit se najít správné řešení. Ze stále rostoucích řad sympatizantů musí však získávat do organizace hnutí jen ty, pro které je evropská revoluce hlavním životním cílem, ty, kteří disciplinovaně realizují den za dnem nezbytnou práci, ostražitě pečují o neustálou a účinnou bezpečnost hnutí i v situacích nejtvrdsí illegality a vytvářejí tak pevnou síť, schopnou podpořit i ty nejslabší sympatizující sféry.

Revoluční strana by v žádném případě a v žádné oblasti neměla zanedbávat rozšiřování svého učení. Musí nasměrovat svoji činnost především do těch oblastí, které jsou nejdůležitějšími centry šíření myšlenek a náboru bojových lidí, především do společenských skupin citlivých na nynější situaci a rozhodujících pro zítřek, tj. mezi dělnickou třídu a mezi intelektuály. Dělnická třída se bude méně sklánět pod bičem totalitního režimu a bude připravenější k reorganizaci vlastních řad. Intelektuálové, především ti mladí, se cítí duševně utlačováni a jsou znechuceni vládnoucím despotismem. I ostatní vrstvy obyvatel budou postupně a nevyhnutelně přitahovány hlavním proudem hnutí.

Každé hnutí, které neuspěje ve snaze stmelit všechny tyto síly, je odsouzeno k neplodnosti, neboť hnutí složené jen z intelektuálů bude ochuzeno

o sílu mas potřebnou k porážce reakcionářského odporu, začne projevovat nedůvěru vůči dělnické třídě, pro kterou se stane rovněž nedůvěryhodným; a i kdyby bylo podněcováno demokratickým cítěním, mohlo by tváří v tvář těžkostem uklouznout na půdě mobilizace všech ostatních tříd proti dělníkům tj. směrem k obnově fašismu. Pokud se bude opírat pouze o proletariát, bude mu chybět ona zaostřenost mysli, která nemůže pocházet od nikoho jiného než od intelektuálů a která je nezbytná k vytčení nových cílů a nových cest, zůstane uvězněna ve starém třídním uvědomění, všude bude spatřovat nepřátele a přikloní se k doktrinářskému řešení komunismu.

Úlohou tohoto hnutí během revoluční krize je organizovat a řídit pokrokové síly pomocí všech lidových orgánů, které se spontánně formují jako tavící tyglíky, ve kterých se slévají a mísí revoluční masy, ne proto aby vydávaly jednohlasná rozhodnutí, ale v očekávání, že budou vedeny. Hnutí nečerpá víze a jistoty týkající se jeho úkolů z předběžného požehnání ze strany ještě neexistující vůle lidu, nýbrž z vědomí, že zastupuje nejhlubší potřeby moderní společnosti. Tímto způsobem stanovuje základní směrnice k novému pořádku a dává beztvarym masám prvotní společenskou disciplínu. Díky této diktatuře revoluční strany se zrodí nový stát a vůkol něj nová, skutečná demokracie. Není třeba se obávat, že tento revoluční režim povede nutně k obnově despotismu. Vyústí do něj, jen pokud bude tvořen jako typ poddanské společnosti. Pokud však revoluční strana již od prvních kroků vytvoří pevnou rukou podmínky pro svobodný život, ve kterém se všichni občané budou moci podílet na životě státu, bude se i přes eventuální vedlejší politické krize vyvíjet ve smyslu postupného chápání a přijetí nového pořádku ze strany všech, a tudíž ve smysluplné větší naději, že svobodné politické orgány budou funkční.

Dnes je ta chvíle, kdy je třeba umět se osvobodit od starých překážek stojících v cestě. Je třeba být připraveni na novou dobu, která přijde a bude se lišit od všeho, co jsme si představovali. Je třeba vyhnout se neschopným lidem ze starších generací a podněcovat nový elán v mládeži. Dnes se hledají, setkávají a tkají přízi budoucnosti ti, kdo rozeznali důvody současné krize evropské civilizace, a proto se hlásí k dědictví všech hnutí bojujících za povznesení lidstva, hnutí, která ztroskotala, protože nepochopila svůj cíl, nebo jakými prostředky jej dosáhnout. Cesta, která nás čeká, nebude jednoduchá ani bezpečná. Ale musíme ji projít a my ji projdeme!